

Абхóд — участак лесу (адзін або некалькі кварта́лаў), які даглядаецца адным лесніком.
Ста́лы — які стаў дарослым, дасягнуў поўнага развіцця.

Патра́ва — знішчэнне або псаванне пасеваў, траў жывёлай.

Зы́каваць — моцна, голасна падаваць гукі.

Рахма́ны — ручны, свойскі (пра жывёлу).

Сві́тка — доўгая сялянская верхняя вопратка з даматканага сукна.

Кужэ́льны — пашыты з кўжалю (з ільнянога палатна).

Кра́мны — куплены ў магазіне.

Працэрабі́ць прасе́ку — тут: зрабіць праход сярод кустоў.

ІВАН ШАМЯКІН

Пастух

Пакуль я быў малы, бацька наймаў пастушка, каб пасвіў лесніковы каровы. А як пайшоў мне васьмы год, бацька сказаў:

— Усё, сын. Хопіць табе гойсаць.

У гэтае лета будзеш пасвіць сваю чарадў. Пастух дорага абыходзіцца. Кармі яго, плаці хлебам ці сенам.

Стаяла зіма, ляжаў глыбокі снег. У леснічоўцы нам дваім з братам было адзінока: у той час бацьку перавялі на другі абход, пад вёску Краўцоўку. Там у сасновым бары стаяла адзінокая хата лесніка. І зімою я з нецярпеннем чакаў вясны, уяўляў, як паганю статак у лес і нічога не буду баяцца — ні ваўкоў, ні зладзеяў. Уяўляў сябе ста́лым пастухом і радаваўся, што мне даруцаць такую адка́зную працу. Папрасіў дзядзьку Трышку, які прыехаў да нас з далёкай Кармы, прывезці мне пугу. Дзядзька смяяўся:

— Дзе ты ёй ляскаць будзеш, пугай той? Па кустах? Заматаецца за дрэвы.

Па ранняй вясне, пакуль было холадна і мокра ў лесе, маці пасвіла сама: шкадавала малога; яна ўвогуле была супраць таго, каб так рана рабіць мяне пастухом.

— Дзіця горкае, — выцірала слёзы, гледзячы на нашы з Паўлам забаўкі.

Але ўрэшце наступіў мой першы працоўны дзень. Не зусім на світанку, але вельмі рана, сонца яшчэ не асвятіла леснічоўку, маці доўга будзіла мяне. О, як не хацелася паднімацца так рана! Вочы зліпаліся, галава сама валілася на падушку. Бацькаў голас падняў: бацькі я баяўся. Абулі мяне ў лапцікі, у світачку, торбачку праз плячо павесілі з хлебам і маслам

у шклянцы — каб паснедаў, бо так рана есці не хацелася. І пагнаў я каровы.

За адну першую раніцу развеяліся ў дым усе мае зімнія мары і фантазіі. Я зразумеў, якая гэта невыносная, пакўтлівая праца — пасвіць каровы такому малому. Вясна была мокрая. Камароў развялося — хмары цёмныя, яны клубкамі віселі над жывёлай. Цёлкі і бычкі адразу рванулі ў гушчар, у кусты, ратуючыся ад камарэчы. Я не мог іх сабраць у адну чараду. Згубіў некаторых. А помніў строгі бацькаў наказ:

— Глядзі, каб у поле не выскаквалі, патра́ву не зрабілі. За патраву з краўцоўцамі не разлічышся.

А цёлкі, бычкі якраз і рваліся туды — у поле, бо там вецер разганяў камароў, ды і жыта, ячмень смачнейшыя за лясную траву.

Вярнуўся я без чарады. Баючыся бацькі, у хату не заходзіў — плакаў за хлявом, каб пачула маці. Пачула. Заплакала сама. Знайшла кароў. Памагла мне пасвіць.

Такое пасьвенне паўтаралася пасля даволі часта. Маці прасіла бацьку наняць больш дарослага пастуха. Але бацька быў няўмольны. Ды і я патроху асвойваўся са сваімі пастушынымі абавязкамі.

Наступала спякотнае лета. Адышла камарэча і машкара. Авадні даймалі не так. Ад іх бычкі

і цёлкі зыкавалі. Але зыкі больш смяшылі, чым рабілі клопату. І я бадаў палюбіў сваё пастухоўства. Адзіноцтва палюбіў. І кароў, цёлак, бычкоў палюбіў. Яны зрабіліся маімі сябрамі. Я гутарыў з імі і верыў, што яны разумеюць мяне і адказваюць рыканнем на розныя лады. Асабліва я сябраваў з цёлкай Майкай, нашай двухгодкай. Яна была вельмі рахманая і ласкавая. Я абнімаў яе за шыю. Яна нават дазваляла сесці на яе, як на каня, і пракаціцца па паляне. Праўда, часам Майка паступала непрыгожа, не як сябра. Калі я садзіўся паснедаць і, прыгрэўшыся на сонцы, засынаў, бо вельмі ж рана ўставаў, Майка з'ядала мой хлеб і нават вылізвала са шклянкі масла — ласунак мой.

Аднойчы я забаўляўся з Майкай, а яна матнула галавой і... ударыла рогам мне ў живот, не балюча: рог быў тупы, бацька падразаў усе вострыя рогі, бо раней адна карова прабіла другой бок так, што раненую прыйшлося прырэзаць. Але Майка гэтым тупым рогам падчапіла пад папружку. І падняла мяне. І панесла на здзіўленне ўсім каровам. Я матляўся на яе розе, махаючы рукамі і нагамі. Але не толькі мне хацелася вызваліцца з такога раптоўнага палону. Майцы таксама хацелася скінуць мяне з рога. І яна — мела розум! — палезла ў самы гушчар. Церла мяне аб кусты, ажно працерабіла там прасеку жывой ношкай. Невядома, чым бы гэта скончылася, але, на шчасце, папружка лопнула, і я чмякнуўся на зямлю. Майка задаволена чмыкнула і пабегла да чарады. А я... што сталася са мной! Ад штонікаў маіх кужэльных і сарочачкі крамнай віселі адны шматкі. Усё цела было падрапана, акрываўлена. Шчасце, што вочы сучча не вікалала.

Калі прыбег дадому, маці, убачыўшы мяне, ледзьве не страціла прытомнасць. Пасля казала: — Падумала: цябе ваўкі рвалі.

А бацька доўга расказваў леснікам пра маё «катанне на розе», як пра вясёлую прыгоду, і тыя смяяліся.

1. Чаму бацька вырашыў больш не наймаць чужых пастухоў і загадзя папярэдзіў пра гэта свайго сына? Прачытайце адпаведныя радкі з твора.
2. Як сын аднёсся да слоў бацькі? Як гэта характарызуе яго? Адказ падмацуйце радкамі з твора.
3. Патлумачце сэнс выказаў: «хопіць гойсаць», «горкае дзіця», «працерабіць прасёку», «чмякнуцца на зямлю».
4. Пералічыце абавязкі пастуха. Ці лёгкая гэта праца? Чаму?
5. Што за прыгода здарылася з пастушком на пашы? Раскажыце.
6. Якая асноўная думка закладзена Іванам Шамякіным у гэтым апавяданні?
7. Разгледзьце ілюстрацыю на с. 19. У што апрануты пастушок? Абмяркуйце, якія яшчэ малюнкi можна зрабіць да твора. Вусна апішыце іх.
8. Падрыхтуйце пераказ эпізода «Выпадак на пашы» ад асобы пастушка па плане:
 1. Небалючы ўдар.
 2. На розе Майкі.
 3. У гушчары.
 4. Пасля падзення.
 5. Дома.

Давайце абмяркуем. Дзякуючы каму фарміраваліся цяргпенне і вытрымка ў галоўнага героя апавядання?